

ОВАКО СЕ ЖИВЕЛО

РАНИ НОВИ ВЕК

Мирослав Тимотијевић

У ХАБЗБУРШКОЈ МОНАРХИЈИ (XVIII ВЕК)

B¹²

Креативни центар

САДРЖАЈ

Прихватање европских норми	2
Свеобухватне реформе	4
Породична задруга	6
Породица у граду	7
Живот у земуницама	8
Породични дом у вароши	10
Отворена врата дома	12
Нова улога жене	13
Отмено обедовање	14
Мода уместо сталешких правила	16
Брига о телу	18
Образовање и васпитање	20
Рад као врлина	23
Радно време	24
Уживање у слободном времену	26
Приватна и пословна писма	29
Књиге и библиотеке	30
Индекс	32
Хронолошка таблица	

ОВАКО СЕ ЖИВЕЛО РАНИ НОВИ ВЕК

Издаје

КРЕАТИВНИ ЦЕНТАР

Градиштанска 8, Београд

тел.: 011/ 38 20 483, 38 20 464, 24 40 659

www.kreativnicentar.rs

e-mail: info@kreativnicentar.rs

За издавача

мр Љиљана Маринковић, директор

Библиотека

ОВАКО СЕ ЖИВЕЛО

Рани нови век

У ХАБЗБУРШКОЈ МОНАРХИЈИ
(XVIII ВЕК)

Аутор

др Мирослав Тимотијевић

Илустратор

Синиша Бановић

Уредник едиције

др Весна Бикић

Сарадник истраживач

Милена Трутин

Графички дизајн

Душан Павлић

Данијела Парацки

Лектор

Ивана Игњатовић

Графичка припрема

Небојша Митић

Штампа

Публикум

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд
930.85(436-89)*17*(02.053.2)

ТИМОТИЈЕВИЋ, Мирослав, 1950.

У Хабзбуршкој монархији : (XVIII век)
/ Мирослав Тимотијевић ; [илустратор Синиша Бановић]. - Београд : Креативни центар, 2012
(Београд : Публикум). - 32 стр. : илустр. ;
24 см. - (Библиотека Овако се живело.
Рани нови век)

Тираж 2.000. - Хронолошка таблица: стр. [33].
- Регистар.

ISBN 978-86-7781-936-1

а) Хабзбуршка монархија - Културна историја
- 18в
COBISS.SR-ID 191459340

Тираж

2.000

ОВАКО СЕ ЖИВЕЛО

РАНИ НОВИ ВЕК

Мирослав Тимотијевић

**У ХАБЗБУРШКОЈ
МОНАРХИЈИ
(XVIII ВЕК)**

Креативни центар

▲ Принц Еуџен Савојски, аустријски војсковођа, предводио је војску у неколико одлучујућих бијатака с Турцима.

Граничар из Срема, бакрорез нејознајној мајстора из XVIII века ▶

Прихватање европских норми

Након аустријско-турских ратова с краја XVII и почетка XVIII века политичке границе средње и југоисточне Европе увелико су се измениле. Османско царство полако је почело да се повлачи, а политичку власт преузимала је Хабзбуршка монархија. С настајањем нових граница већи део српског народа нашао се у оквирима хришћанске, мада католичке државе. Између 1718. и 1739. године власт Хабзбуршке монархије захватала је области дубоко на Балкану, али се потом граница те власти усталила на Сави и Дунаву.

Српско становништво Хабзбуршке монархије настанило се углавном дуж границе са Османским царством, уз коју је образована Војна граница као посебна административна област, непосредно подређена дворској власти у Бечу. Становништво те области имало је статус слободних војних граничара. Било је дужно да чува границу од Турака и да се у случају рата одазове војним обавезама, а заузврат је добијало земљу од које је живело.

▶ Иван Вучковић
Страјшимировић
био је истакнути
граничарски
официр средином
XVIII века, слика
Арсенија Тодоровића
према Христићу
Жефаровићу

Мањи део становништва настанио се у унутрашњости монархије, у области званој Провинцијал, организованој на старим феудалним принципима. Ти становници имали су статус кметова и били су обавезни да дају дажбине феудалцу на чијем су земљишту живели.

◀ Војна граница била је део Хабзбуршке монархије уз границу са Османским царством

ПИСМА, ДНЕВНИЦИ И МЕМОАРИ

О догађајима из јавној и приватној живојој тој доба, о навикама, уверењима и осећањима највише података налази се у Мемоарима Симеона Пишчевића, Описанију живота Саве Текелије и Животу и прикљученијима Досијеја Обрадовића. Дневници, као и приватна и пословна писма из XVIII века, јуни су занимљивих детаља с иштовања, али и дирљивих порука породици и пријатељима.

Занатлијско-трговачки слој настанио се у градовима Земуну, Панчеву, Вршцу, Темишвару, Будиму, Сентандреји, Сегедину, Сремској Митровици, Вуковару, Осијеку, Пакрацу, Петрињи, Костајници. Његов статус био је много бољи него статус другог становништва, а најповољније услове за живот пружали су малобројни слободни краљевски градови, који су уживали висок степен аутономије.

▶ Земун је добио прво
стипендијско
слободној краљевској града.

Живот Срба у Хабзбуршкој монархији, дуг више од два века, протичао је у прихватању европских норми, које су се затим преносиле и на Србе у Османском царству. Тиме је начин живота у тој хришћанској држави постао основа за модернизацију живота целокупног српског народа. Тај процес, обележен напуштањем оријенталних и прихватањем европских схватања, уобличен је већ у XVIII веку. Због тога проучавање живота у Хабзбуршкој монархији великим делом осветљава настанак данашњег начина живота.

▲ *Сенјандреја почетком XIX века*

У целој Европи XVIII век био је време просветитељства – филозофског покрета који је као највише вредности истицао личну слободу и грађанску једнакост.

Међу Србима у Хабзбуршкој монархији уобличава се у то време модерно схватање појединца, породице, деце и породичног дома, настаје нов однос према хигијени, болести, лечењу и смрти, усваја се писменост и стиче навика читања, мења се однос према раду и одмору, васпитању и образовању, понашању и емоцијама.

▲ *Земун, гравира Филија Биндера, 1780*

Дух просветитељства и његове вредности у Србији на најбољи су начин у речи преточили водећи интелектуалци тог доба – Доситеј Обрадовић, Захарија Орфелин и Гаврил Стефановић Венцловић.

▲ *Насловна страна Калиграфије Захарије Орфелина*

ЗАХАРИЈА СТЕФАНОВИЋ ОРФЕЛИН (1726–1785)

Био је песник, историчар, бакрорезац, барокни просветитељ, калиграф. Аутор је првог српског буквара (1767) и првих уџбеника латинског језика. Написао је први *Вечити календар*, штампан у Бечу 1783. године, и *Велики српски шравник*, обимну књигу о лековитом биљу. Основао је *Славеносерпски магазин*, часопис у којем је желео да заступа грађанску просвећеност, идеје демократизације културе и популаризације науке. Његова најпознатија песма *Плач Србији* штампана је 1761. године у Венецији на црквенословенском и на српском народном језику.

У њој песник жали за средњовековном државом и критикује сународнике који су занемарили национални идентитет.

Свеобухватне реформе

Хабзбуршка монархија била је скуп различитих феудалних држава које су се вековима самостално развијале, укључујући и области које су биле под османском влашћу. Тек након реформи које су започете четрдесетих година XVIII века, у време царице Марије Терезије, а завршене око четрдесет година касније, у време њеног сина Јозефа II, створена је модерна централизована апсолутистичка држава, заснована на идејама просветитељства.

Просвећени апсолутизам донео је веру у идеологију напретка и економског благостања, а задатак владара био је да је спроведе завођењем дисциплине, реда и рада.

▲ *Захарија Орфелин, Дочек карловачког митрополита у манастиру Хопову, средина XVIII века*

Званична вера Хабзбуршке монархије била је католичка, а православље је било само једна од толерисаних вероисповести. Државне власти настојале су да све поданике приведу званичној, католичкој вери. То је приморало православну цркву да спроведе корените реформе засноване на идеји институционалног организовања верника.

ПРЕДВОДНИК СРБА

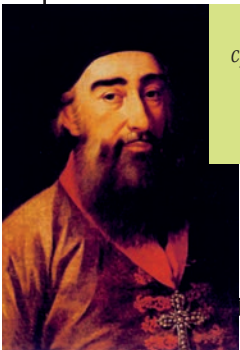
Појавар цркве Арсеније III Чарнојевић, њеки патријарх који је изабрао у Хабзбуршку монархију, био је духовни и световни предводник Срба.

Свакодневни живот појединца одређивале су, пре свега, црква и држава. Утицај цркве произлазио је из чињенице да се тада лични и колективни идентитет у великој мери исказивао путем вере. То је учвршћивало свест о припадности српској етничкој заједници, али и наглашавало њену затвореност у односу на друге народе монархије.

Парохија, са свештеником на челу, постаје основа свеукупног живота верника, прецизно прописаног правилима. Њихово поштовање било је предуслов опстанка у заједници. Једно од основних правила огледало се у захтеву цркве да се богослужења редовно похађају, посебно недељне литургије. Тада су морале бити затворене све гостионице и радње, а бакалнице и касанице могле су бити отворене само до оглашавања првог звона.

Црквеним реформама које су успешно спроведене средином века, у време митрополита Павла Ненадовића, образовано је шело цркве. На челу се налазио архиепископ, следе епископи, протојероици и, на крају, свештеници са својим парохијанима.

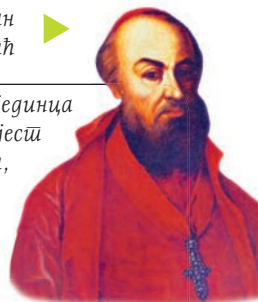

◀ *Теодор Димитријевић Крајун, Митрополит Павле Ненадовић*

▶ *Ђенаро Базиле, Војни свештеник, 1742*

Миџројолиџ Јован
Георџијевиџ

Сву сложеностџ месџа њојединца
између цркве и државе, џо јестџ
месџа верника и њоданика,
можда најбоље илустрируе
џо иџо су у њородичној
куђи Бођановиђа,
бођаџџџ џрџоваца из
Пеџроварадинској
Шанца, на зидовима висили њорџреџџи
сџарешине њородице Максима
Бођановиђа, миџројолиџа Јована
Георџијевиђа и царице Марије Терезије.

Урбар, аџрарно-џравни документџ којџм је
држава регулисала односе између власџелина,
којима је џрџадала земља, и кмешова, који су
је обрађивали.

Настојању цркве да у потпуности одреди
живот народа супротставиле су се државне
реформе којима се тежило уједначавању свих
поданика монархије, независно од њихове
етничке и верске припадности. Главни
циљеви реформи били су повећање броја
поданика и подизање њиховог животног
стандарда и економских могућности.
Сматрало се да је најбољи пут да се ти идеали
остваре пут васпитања и образовања, па се
почетком седамдесетих година спроводе
систематске реформе основних школа и
уводи се обавеза њиховог редовног похађања.

Насловна сџарана
џрвој закона
за срске школе у
Аусџрији, 1776

ИЛИРСКА ДВОРСКА ДЕПУТАЦИЈА

Реформа црквено-народној живођа срској народа
– расџијанске, односно илирске наџије, како се у џо
време џоворило – џоверена је џосебном државном
џелу, названом Илирска дворска деџуџација, које је
Марија Терезија основала 5. августџа 1747. џодине.

Школски програм био је свеобухватан,
а њиме је требало формирати нов тип
просвећеног и моралног поданика,
оданог држави, цркви и породици,
дисциплинованог, радног и штеђљивог.
Тиме је држава, попут цркве, започела с
непосредним уплитањем у свакодневни
живот појединца и његове породице.

На основу званичних указа спроводе
се годишњи пописи становништва,
уводе се стална презимена, села се
ушоравају, прописује се типска градња
сеоских куђа, регулишу се образовање
и здравство, прописује се начин
обраде земље, подстичу занатство и
индустрија, интервенише се у брачним,
породичним и наследним односима.

Царица Марија Терезија

Едиција **ОВАКО СЕ ЖИВЕЛО** говори о свакодневном животу људи од праисторије до данас на подручју средишњег Балкана, на којем се током времена уобличавала модерна Србија. Текстови врских стручњака, раскошне илустрације, благо музејских збирки и архива, као и резултати археолошких истраживања, откривају узбудљиву прошлост, пуну нових, непознатих детаља.

У ХАБЗБУРШКОЈ МОНАРХИЈИ (XVIII ВЕК)

Сазнај како се живело у Хабзбуршкој монархији!

И још нешто:

- ◆ шта је то Војна граница
- ◆ како су изгледале породичне задруге
- ◆ шта је у градској кући био симбол удобности
- ◆ какви су савети могли да се добију из просветитељске литературе
- ◆ ко је све радио као приватни учитељ
- ◆ зашто је пола календарске године било нерадно.

www.kreativnicentar.rs